

LBRIS | We know
books

**MĂRTURIILE
UNUI ATAȘAT MILITAR
LA BERLIN
(1943-1944)**

Ediție stabilită și studiu introductiv de

TEOFIL OROIAN

Revizie, note și indice de

ADRIAN PANDEA

**EDITURA MILITARĂ
BUCUREȘTI, 2022**

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	7
Studiu introductiv. COLONELUL EUGEN TILICHI, VALOARE ȘI CONȘTIINȚĂ.....	11
LA MARELE STAT MAJOR.....	29
Fortificațiile	49
Fortificațiile noastre.....	59
DE LA ULTIMATUM LA DICTAT.....	61
În misiune la Oradea și Budapesta	91
LA CURS ÎN GERMANIA ȘI ATAȘAT MILITAR.....	123
Bombardamente asupra Berlinului.....	152
Un eveniment de relatat: <i>Staatsakt</i>	177
Solidar cu actul țării (1).....	201
Câteva detalii despre oameni și evenimente	215
Solidar cu actul țării (2).....	237
CALVARUL CAPTIVITĂȚII	249
În Italia, în așteptarea repatrierii	269
În țară	279
Câteva precizări	286
ANEXE.....	303
INDICE DE NUME.....	315
COLIȚĂ FOTO.....	321

În noiembrie 1933, am intrat cu promoția mea în Marele Stat Major al Armatei, pentru a face anul de stagiar. Nu bănuiam că voi lucra aici zece ani – în aceeași cameră, pe același scaun, la aceeași masă, având pe perete harta teatrului de operațiuni din vest, de care către sfârșit aproape nu mă mai serveam, având-o în memorie, cu aceeași masivă casă de fier – din care opt ca șef al frontului de vest din Secția Operațiilor. În acest timp, am cunoscut zece șefi ai Marelui Stat Major: ([Constantin] Lăzărescu, [Ion] Antonescu, [Nicolae] Samsonovici, [Ioan] Sichitiu, Șt[efan] Ionescu, [Florea] Țenescu, [Gheorghe] Mihail, [Alexandru] Ioanițiu, [Iosif] Iacobici, [Ilie] Șteflea).

Normal, după patru ani de serviciu de stat-major, ofițerul făcea un stagiu la trupă. Evenimentele au condus pe șefii mei a mă păstra la postul ce-l ocupam.

Marele Stat Major avea șase secții¹: 1 – Organizare-Mobilizare, 2 – Informații, 3 – Operații, 4 – Servicii, 5 – Instruc-

¹ Vezi organizarea Marelui Stat Major în perioada interbelică la Ion Giurcă, Maria Georgescu, *Statul Major General român: 1859–1950. Organizare și atribuții funcționale*, Editura Militară, București, 2012, p. 177-224.

ție, 6 – Transporturi. Ofițerii stagiaari, împărțiți în cinci grupe, făceau câte două luni practică la câte una din cele cinci secții. La Secția 3, pentru motive de „secret”, stagiarii nu lucrau, activitatea ei importantă fiind planul de campanie. O lună pe an concediu și o lună o călătorie de stat-major. Dimineața se lucra în cadrul secțiilor, unde eram repartizați, iar de trei ori pe săptămână, în cadrul așa-numitului „curs al stagiarii”, de la 16 la 19, aveau loc conferințe și activitate pură de stat-major la nivelul diviziei și corpului de armată. Pentru aceasta, ofițerii erau împărțiți pe birouri și servicii. În călătoria de stat-major – un fel de examen – se lucra pe teren, cu transmisiuni, ca în caz de război. Se organiza un comandament de corp de armată, cu trei divizii. Marile unități se puneau într-o situație tactică. Se trecea la o fază de documentare (studii, intervenții), se primeau apoi și se dădeau ordine. Lucrul dura fără întrerupere două-patru zile. După o pauză de una-două zile, când se făcea și critica, se trecea la o nouă situație. La sfârșit, 90-95% erau brevețați.

Ca elev și, mai târziu, ca profesor la acest „Curs al stagiarii”, am constatat eficacitatea sistemului.

În noiembrie 1933, am fost repartizat la Secția 4. După două săptămâni, a venit la conducerea Marelui Stat Major generalul de brigadă Ion Antonescu. Se bucura de încrederea regelui Carol al II-lea care, trecând peste criteriul vechimii, l-a plasat în acest post important.

Trecutul lui era cunoscut. Mâna dreaptă a lui Prezan în războiul din 1916–1918, Campania contra Ungariei din 1919, comandant al Școlii de Cavalerie, atașat militar la Londra, comandant al Școlii Superioare de Război. Peste tot s-a vorbit de el. Cu un renume format, impunea atențiune în muncă, respect și teamă.

La 1 decembrie, trei ofițeri stagiați au fost destinați a lucra la Secția Operațiilor până la sfârșitul stagiului. Am fost repartizat la frontul de vest, șef fiind maiorul [Alexandru] Vătămanu. Coordonatorul celor trei fronturi (la est – maiorul [Radu] Davidescu, la sud – căpitanul [Eugen] Niculescu, mai târziu, în 1941, aghiotant al generalului Antonescu) era maiorul Emilian Ionescu (acela care în 1944 l-a arestat pe mareșalul Antonescu).

Cu o mare curiozitate și aviditate, am căutat a mă documenta. Am recitat acasă toate manualele de strategie. La birou, dările de seamă ale teatrului de operațiuni din vest, situația forțelor proprii, inamic, memorii operative etc. Această activitate a trebuit să o întrerup pentru a trece la pregătirea lucrărilor Conferinței șefilor Marilor State Majore din țările Micii Înțelegeri (România, Cehoslovacia și Iugoslavia), prevăzută pentru martie 1934. În paralel, lucrările planului de campanie „Basarab”.

Aveau loc, la două-trei zile, ședințe conduse de colonelul Gheorghe Rozin, în prezența, câteodată, a generalului [Gheorghe] Cartianu – subșeful Marelui Stat Major. Nu prea eram încântat. Se vorbea prea mult, prea multă teorie, discuții prea ample asupra unor detalii, înainte de a cădea de acord sau a fixa liniile mari, se revenea asupra unor hotărâri anterior luate.

Chiar de la început țin să subliniez că, încă din școala militară și specială, mi-au plăcut soluțiile mai îndrăznețe. Acest gust s-a format prin studiul campaniilor. El s-a dezvoltat mult în timpul cât am fost elev la Școala Superioară de Război din țară și, apoi, la aceea din Paris. Inacțiunea, defensiva, așteptarea erau generatoare de înfrângeri la toate eșaloanele. Am devenit un partizan al mișcării, al

manevrei sub multiplele ei forme, al surprizei și al vitezei. Doctrina franceză, bună pentru mijloacele și situația din Franța, nu putea fi aplicată integral la noi.

Cu această precizare a început inițierea și participarea mea la întocmirea primului plan de campanie, „Basarab”, pentru anul 1934.

În anul 1933, totalul forțelor de care dispuneam era de: 21 divizii de infanterie, trei brigăzi de munte, patru divizii de cavalerie; aviație – două grupuri de recunoaștere și trei, aviație de luptă. Armamentul făcuse războiul 1916-1919. Corpurile 6 și 7 Armată aveau armament capturat de la ruși.

Situația politică. În est, nota informativă a Ministerului Afacerilor Externe arăta că sunt în curs tratative pentru recunoașterea și luarea legăturilor diplomatice cu URSS.

Bulgaria, considerată neutră.

Ungaria, amenințătoare. Revendica teritoriile pierdute. Un organism politic – Mica Înțelegere – se opunea aspirațiilor ei.

Forțele de care dispunea Ungaria erau de șapte brigăzi mixte (a câte două regimente de infanterie și unul de artilerie). Informațiile arătau că la mobilizare va dispune de 12 brigăzi mixte.

Gruparea generală a forțelor proprii era: pe frontul de vest: 12 divizii de infanterie, o brigadă munte și o divizie cavalerie; pe frontul de est: șapte divizii de infanterie și o divizie cavalerie; pe frontul de sud: o divizie infanterie și o divizie cavalerie.

Rezerva Marelui Cartier General: o divizie infanterie, două brigăzi munte și o divizie cavalerie.

Dispozitivul forțelor pe frontul de vest. Acoperirea. Din totalul forțelor afectate, s-au destinat pentru acoperire patru

divizii infanterie, o brigadă munte și o divizie cavalerie, adică mai mult de 1/3 din total, contrar principiilor prevăzute în tratatul de strategie. Aceasta, din cauza frontului de acoperit (260 km, de la Halmeu la Nădlac) și a compartimentării terenului.

Dispozitivul de acoperire adoptat:

– La nord (numit încă Poarta Someșului) între Halmeu și Oradea inclusiv, Corpul 6 Armată având în linia întâi: Divizia 16 Infanterie, de la Halmeu la Valea lui Mihai (grosul axat pe direcția Valea lui Mihai–Tășnad); Divizia 17 Infanterie, până la sud de Oradea (direcție de barat Săcuieni–Marghita). În linia a doua, în rezervă, Divizia 20 Infanterie.

– La sud (Poarta Mureșului), Corpul 7 Armată cu: Brigada 3 Munte, pe Crișul Negru, de la sud Oradea până la linia Chișinău Criș–Cermci (ambele inclusiv); Divizia 1 Infanterie, pe Crișul Alb și Mureș.

Grosul se concentra astfel: Corpul 1 Armată (Diviziile 2, 3 și 11 Infanterie, în zona Zalău, Șimleul Silvaniei, Crasna); Corpul 5 Armată (Diviziile 5, 6, 13 Infanterie, în zona Ciucea, Huedin, Cluj); Divizia 18, în zona Ilia, Divizia 19, în zona Vinga (sud Arad).

Diviziile din linia întâi (1, 16, 17 Infanterie) și Divizia 1 Cavalerie din rezervă erau de tipul „A” (adică cu efective în timp de pace având 2/3 din efectivul de război). Restul, numit partea complementară, se mobiliza în localități mai depărtate de frontieră (de exemplu, pentru regimentul din Oradea era prevăzută zona Aleșd), de unde se deplasau pentru a se contopi cu „părțile active”.

Acoperirea era în dispozitiv la Z+14 zile (Z fiind prima zi de mobilizare), iar grosul era gata concentrat, inclusiv serviciile de armată, la Z+28 zile.

Înainte de a trece la definitivarea lucrărilor, a fost o ședință prezidată de generalul Antonescu. Am fost prezent și eu. Voi arăta, pe scurt, ce mi s-a părut mai interesant.

S-a remarcat durata mare pentru intrarea în dispozitiv a marilor unități din acoperire, ca și aceea a concentrării grosului. Ea se explica prin capacitatea de transport redusă a căilor ferate. S-a propus a se micșora distanța dintre stațiile ce pot primi garnituri tip militar (50 vagoane). Se vor crea stații noi, iar stațiile mici existente, dar cu lungime redusă, să fie mărite pentru a primi garniturile militare (realizat 1935).

Să se dubleze calea ferată Teiuș–Cluj–Ciucea (realizat 1936).

S-a cerut construcția căii ferate Deva–Brad (se lucrează și azi [1970]).

La fel, a drumurilor: Ciucea–Crasna (terminat 1935), Bratca–Dobrești din Bihor (gata 1950), Căpruța–Nădaș (se lucrează acum [1970]).

În loc ca intrarea în dispozitiv să se facă din interior spre frontieră, ea se realiza prin marșuri de flanc. Aceasta, din cauza unei dislocări de pace defectuoase, făcută pe baza cazărmilor existente.

Exemplu tipic, Divizia 17 Infanterie, ale cărei regiamente aflate în Oradea, pentru a intra în sectorul de acoperire, trebuiau să se deplaseze spre nord pe la vest de Oradea sau să ocolească prin Tileagd pentru ca să ajungă în Valea Beretăului, continuând apoi, normal, marșul spre vest.

Ceva similar la Divizia 1 Infanterie, cu regimentele plasate pe calea ferată Arad–Timișoara–Lugoj. Trebuiau să ajungă între Crișul Repede și Mureș.

Brigada 3 Vânători Munte avea sector călare pe Crișul Negru. Dacă utiliza calea ferată, trebuia sau să treacă prin Oradea, deci în acoperirea frontierei, sau să debarce la Bratca și apoi pe jos, spre Holod, și mai departe spre vest.

Regimente de cavalerie, cu efective întărite, aflate pe frontieră sau în apropierea ei (Regimentul 5 Roșiori – la Oradea, Regimentul 1 Roșiori și Regimentul 10 Roșiori – la Timișoara, Regimentul 1 Artilerie Călăreață – la Arad), la mobilizare, mergeau spre interior pentru a se grupa la Cluj (Divizia 1 Cavalerie).

S-a hotărât a se interveni pentru construcții de cazărmi la: Tășnad, pentru un regiment de infanterie din Divizia 16 Infanterie (nerealizat), Marghita, pentru un regiment de infanterie din Divizia 17 Infanterie (gata 1937); Beiuș, pentru un grup de vânători de munte și un divizion artilerie munte (gata 1936); Ineu, pentru un regiment de infanterie din Divizia 1 Infanterie (gata 1936) și Lipova pentru un regiment de infanterie din Divizia 1 Infanterie (gata 1938).

Ședința era pe terminate. Generalul Antonescu pune din nou problema scurtării duratei de concentrare. Încercă-i vorbi colonelului Rozin să facă propunerea de a se recurge la marșuri pe jos. Generalul Antonescu observă și întreabă:

– Ce tot vorbiți acolo?

– Căpitanul Tilichi are o propunere, răspunde Rozin.

– Să o facă!

Și, pentru prima oară, luam cuvântul în fața unui auditoriu unde eram cel mai tânăr. Iată propunerea mea:

– Din ziua a opta de mobilizare, toate unitățile sunt gata de transport, dar numai unele pot fi îmbarcate, nefiind trenuri. Restul stau în cazărmi, așteptându-și rândul. Pro-

pun ca acelea care au de parcurs de la reședință la zona de concentrare distanțe ce pot fi realizate prin marș pe jos între șase și opt zile să întrebuițeze acest mijloc de deplasare.

– Bravo, domnule căpitan! Cum nu te-ai gândit, [Gheorghe] Avramescule (șeful Secției Transporturi), la aceasta?

Și, într-adevăr, durata concentrării s-a micșorat cu trei zile.

Un prim succes și o primă bucurie.

La începutul lunii februarie 1934 am fost anunțat că, în luna mai, va avea loc o întrunire a șefilor Marilor State Majore ale armatelor din țările Micii Înțelegeri (România, Cehoslovacia, Iugoslavia), organism politic inspirat de Franța și Anglia și susținut de politica acestor două state. Tratatul politic prevedea, între altele, că, dacă una din cele trei țări semnatare era atacată de Ungaria, celelalte două vor interveni ofensiv în ajutorul ei, că detaliile intervenției militare vor fi stabilite printr-o convenție militară. Obiectiv: distrugerea forțelor armate ungare și ocuparea teritoriului.

Prima formă a fost redactată de mine în limba franceză. A fost mereu revăzută, corectată, refăcută, pe măsură ce era supervizată de ceilalți șefi.

Era prevăzută situația că România era atacată de Ungaria.

În acest caz (nr. 1), țara noastră intervenea cu 14 divizii (forțele prevăzute în planul „Basarab”), astfel: nouă divizii infanterie și o divizie cavalerie în ofensivă, pe direcția generală Oradea–Szolnok; trei divizii infanterie, acțiune secundară, pe direcția Arad–Oroshaza; Brigada 3 Vânători Munte făcea legătura între aceste două grupări de forțe.

Iugoslavia. Grosul (șapte divizii infanterie) trebuia să ia ofensivă între Dunăre și Tisa pe direcția Suboțița–Kecs-kémet; atac secundar cu trei divizii de infanterie, plus o divizie de cavalerie pe direcția Pécs–Székesfehérvár.

Cehoslovacia. Trecea Dunărea la est de Győr cu opt divizii de infanterie (acțiunea principală) și un corp de armată, cu trei divizii infanterie și o divizie cavalerie, ataca de la Vác spre Jászberény.

S-a mai hotărât crearea între armatele aliate a unor detașamente mixte de legătură, având forța unei brigăzi (două regimente infanterie, un escadron de cavalerie și un divizion de artilerie), schimb de ofițeri, care să facă stagiul de un an în armatele aliate. Schimb de informații asupra Ungariei. Jocuri de război pe teme privind operațiunile în zonele de legătură, organizarea transmisiunilor.

După terminarea conferinței, s-a trecut la supraetajarea clădirii Marelui Stat Major, executarea planșeelor. S-a creat un număr mai mic de camere, dar mai mari. Am lucrat în clădirea divizionului trupei în condiții grele. La 15 noiembrie, ne-am mutat în clădirea refăcută.

La 1 august, lucrările planului de campanie „Basarab” au fost gata. Era ultimul termen. Maiorul Vătămanu fiind în concediu, m-am prezentat eu cu plicurile având instrucțiunile pentru marile unități și ordinele pentru regimente și detașamente, până la batalion. Maiorul Iliescu, șeful Biroului „concentrare”, cu plicurile arătând fiecărei unități, de la batalion și baterie, programul deplasării din cazarmă până pe zona de concentrare, pe zile și ore, deplasări cu trenul sau pe jos. Plicul era din hârtie cu fire de pânză, închis cu o mașină specială prin niște capse de metal subțire. Purta numele planului „Ipoteza Basarab”, numărul unității, când

se deschide, unde se păstrează (casa de fier a corpului), ștampila Secției Operațiilor. Plicurile frontului de vest, în număr de vreo 25 bucăți, erau deschise pentru că credeam că șeful Marelui Stat Major trebuia să semneze. Directivele pentru armată și cele două corpuri de armată, instrucțiunile pentru divizii, care mai fuseseră văzute de el; ordinele pentru detașamente erau semnate de șeful Secției Operațiilor. Muncă de albine. Mă întrebam ce perturbări în execuție [vor apărea] și dacă se ivea vreo defecțiune în transportul pe calea ferată.

Șeful nostru, colonelul [Gheorghe] Rozin, l-a invitat pe generalul Antonescu să poftescă a le vedea în biroul Secției 3, pentru semnare.

Părea mulțumit, a semnat directivele și instrucțiunile și desface un plic destinat transporturilor. Observă indicația de pe plic și de pe tabelul de marș din interior: „Ipoteza Basarab”.

– Nu am vorbit noi, domnule colonel, că noi facem planuri, iar despre inamic ipoteze?

– Da, domnule general. Vom schimba indicația.

Maiorul Iliescu, care și-a dat seama de ceea ce antrena această schimbare – era vorba de circa 400 de plicuri –, a intervenit grăbit:

– Asta nu se poate acum!

Iar generalul a replicat imediat:

– Vezi, Rozin, habar n-ai. Să rămână așa, dar pe viitor...

Și asta în prezența noastră, subalternii lui.

Pentru rolul pe care l-a jucat și pentru un tablou al lui [Ion Antonescu], adaug câteva amintiri.

Examenul de general l-a dat odată cu colonelul [Ioan] Ilcuș, mai târziu – 1939 – ministru al Apărării Naționale.